

OĞUZ ATAY • Tutunamayanlar

Sinan Yayınları, 1971-1972 (2 cilt)
1. cilt 1971, 2. cilt 1972

İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1984-2025, İstanbul (116 baskı)

İletişim Yayınları 3615 • Oğuz Atay Bütün Eserleri Dizisi 1
ISBN-13: 978-975-05-3902-2
© 1984 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM (CİLTİ ÖZEL BASIM)
1. Baskı 2025, İstanbul

KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Ayla Karadağ

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

OĞUZ ATAY

Tutunamayanlar

OĞUZ ATAY 1934'te İnebolu'da doğdu. Ankara Maarif Koleji'ni, İTÜ İnşaat Fakültesi'ni bitirdi. 1960'ta İDMMA İnşaat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. *Tutunamayanlar*'ı yayımlamasının (1971-1972) ardından, önemli bir tartışmanın odağına yer aldı. TRT 1970 Roman Ödülü'nü kazanan *Tutunamayanlar*'ı kısa bir süre sonra, 1973 yılında *Tehlikeli Oyunlar* adlı ikinci romanı izledi. Hikâyelerini *Korkuyu Beklerken* başlığı altında topladı. 1911-1967 arasında yaşamış hocası Prof. Mustafa İnan'ın hayatını romanlaştırarak *Bir Bilim Adamının Romanı*'nı yazdı. *Oyunlarla Yaşayanlar* adlı tiyatro eseri Devlet Tiyatroları'nda sahnelendi. Atay 13 Aralık 1977'de, büyük projesi "Türkiye'nin Ruhu"nu yazamadan hayata gözlerini yumdu.

Sinan Yayınları tarafından 1971-1972 yıllarında iki cilt halinde yayımlanan ilk baskısı ve Oğuz Atay'ın daktilo nüshaları esas alınarak yayına hazırlanmıştır. 2015 yılında bulunan, Atay'a ait yeni bir daktilo nüshası esas alınarak kitabın bölümlendirilmesi yeniden yapılmış, İletişim Yayınları'nın (1. basım) 72. baskısından itibaren 271. sayfadaki "Dokuz"uncu bölüm "Sekiz"inci bölüm olarak değiştirilmiş ve sonraki bölüm numaraları da buna göre yeniden düzenlenmiştir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz / Ömer Madra 7

Geleceği Elinden Alınan Adamın
Geçmişi de Elinden Alınacak Diye
Korkuyorduk / Enis Batur 11

SONUN BAŞLANGICI 19

YAYIMLAYICININ AÇIKLAMASI 23

Birinci Bölüm 25

İkinci Bölüm 269

Üçüncü Bölüm 489

Dördüncü Bölüm 609

TURGUT ÖZBEN'İN MEKTUBU 799

ÖNSÖZ

Şaksiper Kimdir, Eseri Nedir? Yıllar önce yayımlanmış bir broşürün adıydı bu. Ne yazık ki artık adını hatırlayamadığım müellifi, ünlü İngiliz yazarını şöyle 15-20 sayfalık küçük ama yoğun bir broşürle anlatıyordu. Kitapçığın kapağında “Şaksiper”in resmi bile vardı.

Oğuz Atay’ın hayatını ve eserlerini kapsayan bir önsöz yazmak çabası da işte bu “adsız” araştırmacınıninki kadar acıklı ve tuhaf görünüyor bana. Zaten Oğuz Atay’ın kendisi de, pek çok kurumun yanı sıra “önsöz”leri tefe koyup yerle bir etmişti. Biraz sonra ayrıntısıyla okuyacağınız gibi, *Tutunamayanlar*’da şöyle diyor mesela:

“‘Hayatı ve eserleri’. Hiç bıkmıyorum bunları tekrar tekrar okumaktan. Yazarın her kitabını okurken ‘Hayatı ve Eserleri’ yeniden karşıma çıkıyor. Bir daha, bir daha okuyorum. Sanki önceden ‘Hayatı ve Eserleri’ni bilmiyormuş gibi yapıyorum: yeni baştan heyecanlanmak için. Yalnız, yazarlar arasında bir birlik bulunmaması beni yoruyor. Hiç olmazsa önsözleri yazanlar, yılda bir kere toplanmalı ve aralarında ortak esaslar tespit etmeli. Bugünkü durum esef

verici. Bakıyorsun bir yazar, çok zor birleştiriyor kelimeleri. Bir türlü cümleleri kuramıyor. Öyle diyor önsöz amca. Geçer karatahtanın başına diyor, yazar, bozar, uğraşır. Bütün bunları da yarı karanlıkta yapar. İstediği cümleyi bulunca da koşar, bütün ışıkları yakar. Ben de tam bu üstadın huylarını benimsemek üzereyken, bir önsöz daha geçiyor elim. Bu önsöz de yazarın coşkun bir ırmak gibi yazdığını anlatıyor. Kendisini tutamıyor bu adam: bıraksan günde yüz sayfa yazacak. (...) Kime hizmet edeceğimi şaşıırıyorum. Onlara uşaklık etmekte zorluk çekiyorum. Biri İnsanlardan kaçıyor, öteki bir dakika yalnız kalamıyor. Sonunda hükümet el koyacak bu işe. Hepsine haddini bildirecek. Biz zehirlemeye ne hakları var.”

Herhalde bana katılıyorsunuz artık, Oğuz Atay’a önsöz yazmak, başa çıkılacak gibi bir iş değil. Öte yandan, insanın imzasının Oğuz Atay’ın kitabında yer almasının vereceği hoşluk duygusu ve bir de ‘ben bu işin altından kalkarım nasıl olsa’ düşüncesiyle (ya da düşüncesizliğiyle) ön sayfalar için önceden yer ayırtmış olmanın verdiği kaçınılmazlık var.

Oğuz Atay ölümünden önceki yedi yıl süresince âdetâ hummalı bir tempoda çalışarak birbiri ardından çeşitli dallarda birçok eser verdiyse de, sağlığında yeterince tanınmıştı denemez. Hatta, ölümünden altı yıl sonra gün ışığına çıkarılan o eşsiz günlüğünde kendisinin daha “yaşarken unutulduğu”nu söylüyor. Bunun sebebi řu olabilir:

Aydın “sınıfı” içinde yer alıyordu Oğuz Atay ve o sınıfın derinlemesine tahlilini yapıyordu. Biraz karamsar, biraz acı, çokça güldürücü... aydınsı bir tahlil işte. Tüm romanlarının, öykülerinin ve oyununun ana konusunu bu meselelerin oluşturduğu söylenebilir. Öylesine bir irdelemedir ki bu, sonunda ortaya hiç de küçümsenmeyecek boyutta bir “aydınlık destanı” çıkmıştır. Hatta bir “aydınlık marşı” de-

ğilse bile, tutmuş, “Şarkılar”ı yazmıştır Oğuz Atay. Durum bu noktada çatallaşmaktadır işte. Bütün bunları okuyan “aydın”lar, birdenbire billur bir boy aynasında çırlıçıplak buluverirler kendilerini. Korkunç bir durum canım, utanç verici. Üstüne üstlük, sahnenin ortalık yerine öyle durup dururken pat diye düşüveren bu mühendis bozması çok da iyi yazmıyor muydu size. Alın bakalım.

Kötü bir rüya gibi bir şeydi bu. Bir karabasan bile sayılabilirdi. Gözlerimizi derhal yeniden yumup, rüyasız, deliksiz, hasetsiz, yeniden uyumaktan başka çare yoktu. Allah hepimize rahatlık versin.

Verdi de. *Tutunamayanlar*’ın ilk cildinin basılmasının üzerinden on beş yıla yakın zaman geçti. Yaşantının fazlasıyla yoğun ve ‘olaylı’ geçtiği bizimki gibi ülkelerde on beş yıl bir ömre bedeldir.

İşte bir ömrü tamamladık biz de ve işte yeni ve sağlıklı bir kuşak yetiştirdik bu arada pırıl pırıl umutlarla. Sağlıklı diyorum, çünkü Oğuz Atay’ın eseriyle ilgili bir de sağlıksız değerlendirme yapıyordu gibime geliyor: Yani onun her satırına sinmiş olan korkunç mizahı, sanıyorum bazı insanlarda derin bir inançsızlığa, cynique bir tavra kaynaklık etti. Bunda biraz haksızlık var. Çünkü Oğuz Atay ne denli karamsar ve ölümle iç içe olursa olsun, her zaman biraz umudu barındırır içinde; “canım insanlar” der hep. Yani, Batıcıl aydın tipini bulamazsınız onda, soğuk, alaycı ve hepten inançsız. Onun kitaplarını daha sağlam bir değerlendirmeye tabi tutmak için de artık yeterli bir süre geçmiş olduğu umulur.

İşte bütün bu sebeplerden ve başka sebeplerden dolayı, ölümünden yedi yıl sonra Oğuz Atay’ın yaşama şansı çok artmış durumda.

Bu ‘önsöz’ü, Atay’ın *Günlük*’ünü günlük bir gazetede yayımladığımız sıralarda yazdığım ‘önsöz’den bir parça ile bitirmek istiyorum:

O, ömrü boyunca hep “acele etmiş”tir; bu yüzden de hep “geç kalmış”tır. Sürekli bir panik vardır hayatında: Bir kitap okur, bir komedi seyreder, yorulur. Birileriyle birlikte olur, derdini anlatamaz, telaşlanır ve incinir. Küçük dertler, bir yerlere ödenmesi gereken paralar, bazı şeylerin tamir masrafları hiç eksik olmaz ve bu panik duygusuna katkıda bulunurlar. Ve hep acele edilir.

Bu acele içinde ölümden mi kaçılıyordur, yoksa kovalanıyor mudur ölüm, orası pek belli değildir. Öyle bir kaçma-kovalamaca oyunu işte.

Ve işte böyle çılgınca koşuştururken Oğuz, sırtından hiç çıkartmadığı mizah zırhının tangirtisi da dünyayı tutar.

Nefes nefese koşarken bize hepimizin derdini anlatmak için üç roman, bir öykü kitabı, bir oyun, bir de şu “kırk” günlüğü, yani beş buçuk yapıtı bırakan bir adamı unutmak birçok kişinin işine gelebilir belki, ama onu “unutturmak”, işte o biraz zor olabilir. Ne yapılırsa nafiye bence; perde yeniden açılıyor işte.

Oğuz Atay, gerçeğin bağrından filizlenen oyundan, oyunun uzandığı ölümden, ölüm duyusundan doğan yaşantı damlasından, gözyaşında titreşen çılgın kahkaha-dan, delilikte tüneyen akıldan, akıldan türeyen gönülden örülmüş o çok gülünçlü ve çok acıklı dünyası ile Türk aydınını ve her şeyi yeniden kapsayacaktır yakında.

ÖMER MADRA
Şubat 1984, İstanbul